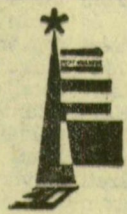

Részvét és segítség

A város újjászülésében jelentékeny tényező volt a hazai és a külföldi segítség. Bizonyos, hogy a segítyt küldöket a részvét indította meg. Ennek felkeltésében nagy része volt a szegedi újságíróknak, elsősorban Mikszáth Kálmánnak, akinek Szeged veszedelme című művét németül is kiadták.

Az országgyűlésen a katasztrófát követő napon és azután még többször szóba került Szeged ügye. Számos törvényt alkottak: így az igazságszolgáltatásról, a telkek kisajátításáról a város területén, királyi biztos kinevezéséről és hatásköréről. A királyi biztosként kinevezett Tisza Lajost 12 tagú biztosi tanács támogatja. A törvény a királyi biztos feladatait is meghatározta: mielőbb megszabadítani a várost a víztől, a károsultakat elemezni, ruházni. Megállapítani az újjáépülő város tervét és az építési rendszabályokat. Fej kell becsülnie a károkat és gondoskodnia kellett az építőanyagokról stb.

A kormány, hogy leplezze korábbi mulasztásait, valóban gyorsan intézkedett.

A segítyt küldők között kiemelkedő hely illeti meg Budapestet és Szeged környékének városait, falvait. A főváros 70 hivatalos és önkéntes tűzoltót indított útba, 108 csónakot, 1920 fáklyát, 70 ezer 310 kilogramm kenyert, 500 kilogramm húst, 5558 kilogramm szalonnát, 3110 liter bort, 4651 liter pálinkát küldött. (Fontos cikkek voltak ezek, hiszen nem volt ivóvíz.)

A város belterületén az árvíz előtt mintegy 50 ezer ember lakott, közülük 15 ezerre tehető azok száma, akik a szomszédos helységekre menekültek. Körülbelül 38 ezren szétfóródtak a tanyákra, vagy helyben maradtak.

Kossuth Lajos az olaszországi Collegnóból 1879. március 22-én kelt és szegedi hívéhez, Bakay Nándorhoz, a kendergyár alapítójához, országgyűlési képviselőhöz intézett levelet: „Bizony, bizony nincsen olyan bánat, mint az elpusztult Szeged első népeinek bánata.” Leveléhez 350 aranyfrankot csatolt, fiai és ihász Dániel ezredes is külön küldte el adományát, Kossuth is, mint sokan mások, rendkívüli figyelemmel kísérték a szegedi katasztrófáról szóló híreket. Kossuthnak Szegedhez fűződő kapcsolatait a forradalomból és szabadságharcból táplálkoztak elsősorban. Az együttérzésen kívül Kos-

MINDIG IS VOLTAK, S MA IS VANNAK BARÁTAI SZEGEDNEK. A LAKÓHELY EMBEREK KÖZÖSSÉGE, MÁRPEDIG AZ EMBER NEM TUD MEGLENNII BARÁTOK NÉLKÜL; BÁNATBAN ÉS ÖRÖMBEN, SZEGÉNYSÉGBEN ÉS JÓLÉTBEN EGYARÁNT SZÜKSÉGE VAN RÁJUK. MEG EMLÉKSZÜNK RÁ, HOGY MAKÓ LAKÓIT AZ 1870-ES ÁRVIZ IDEJÉN MILYEN SZERETETTEL FOGADTA BE VÁSÁRHELY NÉPE. 1879-BEN HATVANEZER SZEVEDI TALÁLT ÁTMENETI OTTHONRA A KÖRNYEZŐ VÁROSOKBAN, S A NAGY ÁRVIZ UTÁNI ÚJJÁÉPÍTÉSEN AZ EGÉSZ ORSZÁG ÉS FÉL EURÓPA SZEVED SEGÍTSÉGÉRE SIETETT KISEBB-NAGYOBB ADOMÁNYAIVAL. BARÁTKÉNT ÉRKEZETT SZEVEDRE A FELSZABADÍTÓ VÖRÖS HADSEREG, HISZEN SZABADSÁGOT HOZOTT, ÚJ ÉLET REMÉNYÉT TÁPLÁLTA A SZÍVEKBE. S MIUTÁN AZ ORSZÁGGAL EGYÜTT A VÁROS IS BEBIZONYÍTOTTA, HOGY TUD ÉLNI A SZABADSÁGGAL: ELMARADOTT KIS VIDÉKI VÁROSBÓL GYORSAN FEJLŐDŐ, VIRÁGZÓ VÁROS LETT, BARÁTAINK SZÁMA IS EGYRE NÖTT. MI TAGADÁS, BÜSZKÉK VAGYUNK RÁJUK: AZ ÜNNEPI HETEK IDEJÉN IDESEREGLŐKRE, A RÖSZKEI ÉS NAGYLAKI HATÁRÁLLOMÁSOKON ÉRKEZŐKRE ÉS TÁVOZÓKRA, TESTVÉRVÁROSAINKRA, MINDENKIRE, AKI FIGYELEMMEL KÍSÉRI MUNKÁNKAT, BECSÜLI AZT, AKI KÉPES MEGOSZTANI VELÜNK ÖRÖMEINKET ÉS GONDJAINKAT IS. RÓLUK, BARÁTAINKRÓL SZÓL MAI ÖSSZEÁLLÍTÁSUNK. ÖT NAP MÚLVA, OKTÓBER 11-ÉN ÜNNEPELJÜK SZEVED FELSZABADULÁSÁNAK HARMINCADIK ÉVFORDULÓJÁT. FELSZABADULÁSUNK ÉVFORDULÓJA ELŐTT TISZTELEGTÜNK TIZ VASÁRNAPON ÉV TARTÓ MAGAZIN-SOROZATUNKAL.

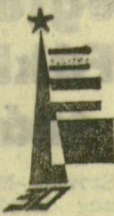
nyes gyűjtéssel járult hozzá a károsultak megsegítéséhez.

Se szeri, se száma azoknak a szervezeteknek és egyéneknek, akik a katasztrófa után Szeged felkeresték. A látogatásokat rendszerint az a cél vezette, hogy hírt adják a pusztulás mértékét, megnyissák a részvétet. Egy Budapesti tartózkodó francia küldött, élén Laurencón képviselővel, 1879. augusztus 22-én például felkereste Szegedet. Velük együtt érkeztek a párizsi Szegedbizottság tagjai is, akik különböző párizsi ünnepélyeken jelentékeny összegeket hoztak össze a város megsegítésére. A fogadás a szatymazi állomáson kezdődött, majd a szegedi állomáson sok ezernyi fogadták a vendégeket. A szegediek nem tudták betelni a franciák ünneplésével, akik oly sokat tettek Szegedért. Hazatérve a franciák Mikszáthhoz, a fogadóbizottság egyik tagjához intézett levelükben tolmácsolták együttérzésüket és hálájukat.

Még nagyobb fogadtatásban részesítették 1885. augusztus 19-én, a szuezi csatorna építője, Lesseps Ferdinánd vezette francia küldöttséget — jórészt írók és újságírók —, akik eljöttek megnézni az újjáépült Szegedet, amelynek megsegítésében ők is részt vettek. Magyar írók és művészek hívták meg a franciákat. A vendégek hajón érkeztek, fogadtatásukra a város aprajagya nagyja megjelent, számukat 30 ezerre becsülték. Ez a látogatás, amint arról a korabeli híradások beszámoltak, a király látogatásához volt hasonló.

A kialakult baráti kapcsolatok csaknem száz évvel ezelőtt a részvét indította el. Fenntartásuk, továbbfejlesztésük Szegednek mindig is szép hivatása.

Szegedről rajzoltak ki

Ne kérjen tőlünk számon hiányzó nevet az alábbiakból senki: ekkora helyen lehetetlen mindenkiről számon adni, aki jeles ember, elszármazott Szegedről, akár szülőtte volt a városnak, akár csak valamedig itt élt és munkálkodott.

Talán Szent-Györgyi Albert nevét kell először leírunk: Nobel-díjjal (1937) ő szerezte a legnagyobb hírt világszerte Szegednek. Régebbi tudósaink közül említendő a léggömbjét 1784-ben fölbocsátó Szablik István, a Kelet-kutató Jerney János, Dorozsma szülőtte, az ásványtudós Schmidt Sándor, a néprajzkutató Cs. Gebes-tyén Károly, a madarász Vasvári Miklós, a történész Sas Andor (Pozsony tudós), a matematikus Vész János. Wartha Vince és Thán Károly, a két nagy kémikus, Poltzer György, a francia ellenállás mártíra, a marxista bölcsélet és lélektan kiváló tudósa pedig a hajdani főgimnázium, a mai Radnóti diákja volt.

Művészeink közül a világhírű szobrász, Csáky József Szeged szülőtte. Országos hírnévre Vas- tagh György és Petri-Pick Lajos tett szert. A ma élők közül Mészáros Dezső szegedi születésű. A vásárhelyi festőként ismert Endre Béláról kevesen tudják, hogy nagyapja szegedi házában, a Fekete-házban született. Akár Poltzer, az állami főgimnázium tanulója volt a sokoldalú művész, a világhíres Moholy-Nagy László. A Szegedi Fiatalok körében bontakozott ki a Londonban élő Buday György egyedülálló grafikai művésze. A régi Hungária-szálló, a Kass egykori gazdájának leszármazottja a most virágjában levő neves grafikus, Kass János. A fényképezés művészei közt Kerny István, Sugár Kata és Kárársz Judit említendő.

Régi irodalmunk számos nagyja, nevének bizonyossága szerint, innen indult: Szegedi Gergely, Szegedi Lőrinc, Szegedi Kis István, Szegedi Körös Gáspár stb. Irodalmunk nagyjai közül többen sorsukat meghatározó éveket töltöttek itt: Mikszáth, Gárdonyi, Babits, József Attila, Radnóti Miklós. Innen indult Balázs Béla, s mint költő nemzeti értéke, mint filmtudós, világhírűvé vált. Szeged szülőtte az eszperantó költő: Baghy Gyula. A fővárosban bontakozott ki Tereszcsényi György prózai tehetsége. A drámaiban, regényben, versben, műfordításban egyaránt jeleskedő Bercsényi Anzelm Károly és a határon túl is népszerűsége szerzett ifjúsági író, Janikovszky Éva az élők közt föltétlenül említést érdemel.

Néhány neves újságíró is; így Borostyáni Nándor, a párizsi kommunista krónikása; Tápay Szabó László, a sajtótudomány meghonosítója, a Pesti Napló „csillagos” cikkeinek írója; Nagy Sándor, a Szegedi Híradó, később pesti lapok szerkesztője; Lipcsey Ádám, a Borsszem Jankó szerkesztője; Hegedűs Gyula, a Magyar Nemzet; Damó Oszkár, 1919-ben a forradalmi filmművészet irányítója.

Szegeden született a három Ráth testvér: Mór, a híres könyvkiadó és könyvkereskedő, a magyar klasszikusok első nagy kiadója. Bátyja, György művészettörténeti író, régiséggyűjtő, múzeumalapító, az Iparművészeti Múzeum főigazgatója. Öccsük, Károly, jeles ipari üttörő, a Kereskedelmi Múzeum alapítója és igazgatója. Ipari üttörő volt Gelléri Mór, az 1876. évi első szegedi ipari vásár kezdeményezője; a gráci vasgyáralapító Körösi József, és a hazai autógyártás üttörője, Csonka János. Neves mezőgazdálkodók közül Szeged szülőtte Klauzál Imre, Szűts Mihály (többek közt a Szeged mezőgazdasága című mű írója) és a méhészt Kovács Antal.

Neves szegedi születésű orvosok: Maróthy István, szintén Kelet-kutató, Vörösmarty barátja; Herczel Manó, a belgyógyász és Hattyasi Lajos, a fogász. Szeged

szülőtte Zerkovitz Béla, a szan- zonkölő, Huszka Jenő, a nemzeti daljáték klasszikusa. Innen indult Moór Manó, aki Casals barátságát vívta ki tehetségével és Ormándy Jenő meg Fricsay Ferenc, a két világhírű karmester. A mai magyar zenei élet határainkon túl is hírt-nevet szerzett képviselője, Durkó Zsolt, szintén a város szülőtte.

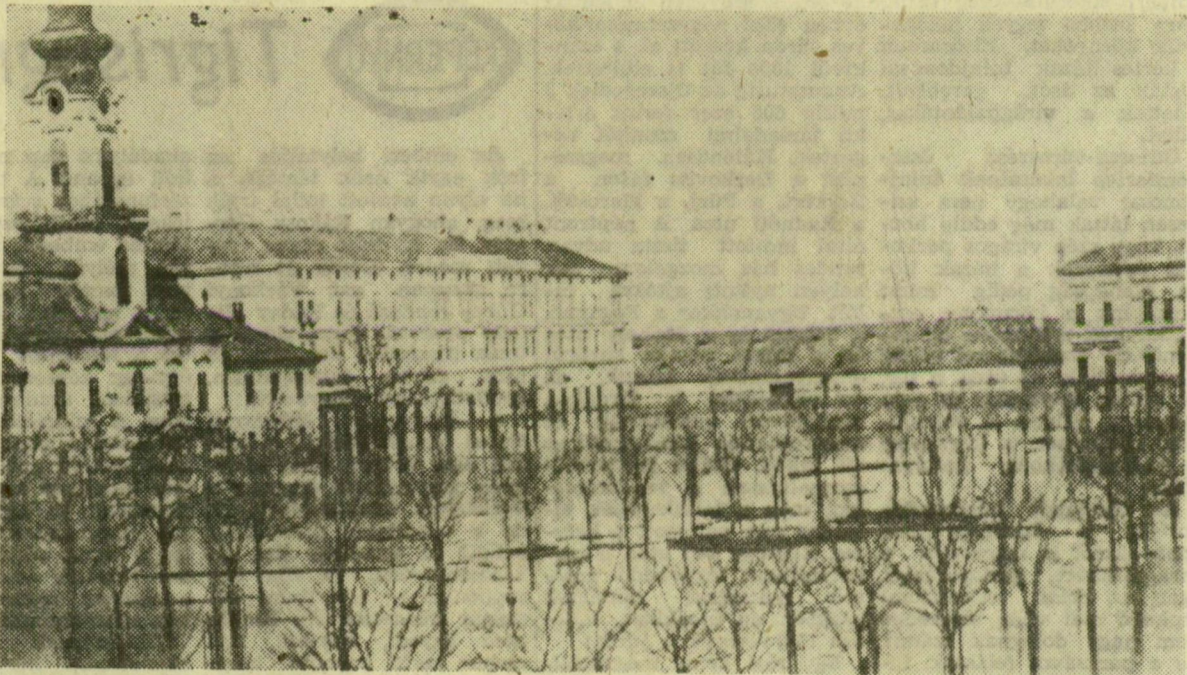
A színészek közül itt született Bartos Gyula, Békeffy László, Ocskay Kornél, Szirmai Imre, Agárdy Gábor. Innen indult Berei Kati, Mezey Mária. Jelentős állomása volt pályáján a szegedi színpad Ajtay Andornak, Bilicsi Tivdarnak, Dayka Margitnak, Domján Edinek, Komlós Jucinak, Kiss Manyinak, Ladomérzky Margitnak, Markos Józsefnek (Alfonzónak), Mészáros Ágának, Miklós Györgynek, Páger Antálnak, Patkós Irmának, Rajz Jánosnak... Az énekesek közül Szeged volt szülőhelye Szalma Ferencnek; állomása, netán kiróptató fészke pedig Bende Zsoltnak, Komlóssy Erzsébetnek, Moldován Stefániának, Nádas Tibornak, Neményi Liliának, Simándy Józsefnek, Zentai Annának. A balett művészei közül Lakatos Gabriellának, Fülöp Viktornak, Rendező vagy dramaturg volt itt Ádám Ottó, Both Béla, Horváth István, Horváth Jenő. Szegeden tanított, itt mutatták be Bozorkányok című drámáját a népszerű rádiós Szabó család egyik fiának, Forgács Istvánnak. A főszabados utáni első szegedi színgazgató volt Lohotay Árpád. Szegedi a rádió főrendezője: Bozó László.

Szegedi volt a legjelesebb magyar sakkozó: Maróczy Géza nagymester, a kitűnő vívó Gerencsér László és a labdarúgó Kispéter Mihály.

Utóljára, de nem utolsósorban a közélet nagyjai, a politikusok közül említsünk néhányat. A hagyomány szerint a szegedi főbíró házában nevelkedő Dózsa után a XIX. század mutat föl innen kiemelkedő országos hírességű férfiakat: Horváth Mihályt és Klauzál Gábort, a szabadságharc kormányának minisztereit. A felszabadulás után a Függetlenségi Front megalapozói, a Délmagyarország első szerkesztői Balogh István, Erdei Ferenc és Révai József voltak. A lap élén ott állt mellettük Szirmai István. Innen indult magasba ívelő pályájára Komócsin Zoltán. Itt született, itt tevékenykedett Benke Valéria. Ma is Szeged országgyűlési képviselője Apró Antal. Városunkból került a közelmúltban a párt Központi Bizottságának titkári posztjára Győri Imre. A hajdani Szegedi Fiatalok közül Hont Ferenc, Ortutay Gyula és Tolnai Gábor tölt be ma is országos művészet-, művelődés- és tudománypolitikai szerepkört. Pénztárcánkig ható tevékenységéről híres földink: Csikós Nagy Béla. A Legfelsőbb Bíróság elnöke hajdani szegedi ügyvéd: Szakács Ödön.

A hazai munkásmozgalomban, az elméleti munkában fontos szerepet jutott két szegedi testvérnek: Újvári Imrének és Újvári Lászlónak. A spanyol polgárháborúnak két hős mártírt adott Szeged: Gyurek Mihályt és Gera Sándort. Az ellenállási mozgalomban Szeged fiai közül ugyancsak ketten áldozták életüket: Kálló Ferenc és Sipos László.

A lista persze nem teljes. Számos országos híró műszaki alkotót, pedagógust, tudóst, színészt számon tartunk még. Ezúttal ennyire tellett a helyből.

Soha egy városnak pusztulása nem indította meg ilyen részvételre és áldozatkészre a művelt államokat.